

mea, Varga Gábor régészhallgatók; Magdalena Idzieak, Natalja Lipanzyk, Sabina Stempniak régészhallgatók (poznani Adam Mickiewicz Egyetem); Baladincz Péter egyetemi hallgató; Delbó Gabrella.

BORHY LÁSZLÓ – SZÁMADÓ EMESE

220. Komlóska, Pusztavár

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, Á

A Komlóska falutól délre, egy 426 m magas hegy platóján található várat a Tolcsva nemzetség Uz és Langeus nevű tagjaitól származó Tolcsvai illetve Toronyai családok emeltethették a 13. század végén vagy a 14. század elején. Maga az erősség írott forrásokban csupán kétszer tűnik fel, először 1379-ben, egy közelebből nem ismert felosztás kapcsán, majd 1398-ban, amikor már mint *castrum desolatum et corruptum Solmus appellatum* említik.

Az azóta pusztuló falainak védelmét és bemutatását előkészítő szondázó feltárást 2004-ben folytattuk. Az északi várrész területére koncentrálna több kutatóárok- kal vizsgáltuk az itt épített központi toronytól északra elhelyezkedő területeket. A korábbi 6. árok folytatásaként, de attól 1 méter távolságban, a kelet felé emelkedő területen, 3 méter hosszan és 1 méter szélességben jelöltük ki a 7. kutatóárkot. Az árok nyugati részén 15 cm-es, míg keleti végében 45 cm-es mélységben bukkant elő a bazaltszikla alkotó altalaj. A lényegében egységes feltöltési rétegből kevés fehér színű Árpád-kori kerámia és állatcsont került elő.

Az árok északi profiljára merőlegesen, attól 8,5 m távolságban, északi irányban jelöltük ki a 8. kutatóárkot, az itt található viszonylag vízszintes terület vizsgálatának céljából. A 4 m hosszú árok egész területén átlagosan 30–40 cm-es mélységben már előbukkant a bazaltos altalaj. Az egységes betöltési réteget képező barnás színű, köveket is tartalmazó föld alsó részéből került elő az őskori és Árpád-kori cseréptöredékekből álló leletanyag.

A 9. kutatóárok a torony északi előterét alkotó, környezetéből kiemelkedő, nagyjából vízszintes felületet vizsgáltuk meg. A bazaltszikla altalaj átlagosan 50–70 cm-es mélységben került elő. E felett nagyobb köveket is tartalmazó barnás földdel kevert betöltési réteg helyezkedett el. Ebből kevés őskori kerámia, pattintott kőeszköz és Árpád-kori kerámatöredék került a felszínre. Nem kizárt, hogy a lényegében itt is egységesnek mutatkozó réteg felső része, a terület felett egykor magasodott torony omlásrétegéből alakulhatott ki.

A vár első, 1961. évi felmérésének dokumentációjában az erősség külső falának ÉK-i részén elhelyezkedő kapu boltindításáról tesz említést Gábor Judit és Valter Ilona. A Balassa Iván által 1959-ben a vár belső területén készített fényképek alapján, melyeken mintha egy gyalogkapu két nagyobb kőből összeállított egyenes záródású szemöldökköve lenne látható, elvégeztük az északi várrész északkeleti külső falában megfigyelhető nyílás vizsgálatát. A nyílás belsejének és előterének kitisz-

títása után azonban világossá vált, hogy itt nem kapuról, hanem egy nagyobb falkiszakadásról van szó. A falomlás okozója egy a nyílásból eltávolított, igen nagy méretű bazaltszikla lehetett, mely helyéből kifordulva kiszakította a természetes bazaltsziklához kívülről, 2–3 kőszori szélességben hozzáépített várfalat.

A kutatás során megállapíthattuk, hogy az északi várrész északi részén – a helyenként a felszínre is emelkedő bazaltos sziklákon – építmények nem állhattak, a sziklafelszín ugyan vékony rétegben feltöltötték, ezt azonban intenzíven nem használhatták, mivel kifejezett járósínt sehol nem mutatkozott.

A déli várrészben, az ún. négyszögletes épület északi, eddig még ismeretlen helyzetű fala tisztázására nyitottuk meg a 10. kutatóárkot. Az árkot az épület nyugati fala külső síkjával párhuzamosan, attól 3 méterre keletre, mintegy 3,5 m hosszúságban jelöltük ki. A kereszt fal belső síkja 90 cm-es mélységben, az árok déli végétől 170 cm-re bukkant elő. Külső síkja erősen lepusztult, magát a falsíkot nem is találtuk meg, de a fal minimális szélessége 140 cm-re tehető. Az árok déli felében, tehát az épület belsejében tovább folytattuk a mélyítést a sűrűn egymásra borult köveket tartalmazó omlásrétegben, azonban padló- vagy járósínt még az elért 180 cm-es mélységben sem jelentkezett.

A várrész már korábban kutatott déli kapujának viszonylag vízszintes előterében jelöltük ki a 11. árkot, esetleges fa-föld szerkezetű építmények lokalizálása végett. Épületet a kutatás során nem találtunk. A kisebb-nagyobb köveket tartalmazó egységes betöltési rétegből, a 3. árokhoz hasonlóan, nagy mennyiségű Árpád-kori kerámatöredék illetve vasszeg és patkó töredéke, kisebb mennyiségben őskori kerámatöredékek, valamint egy pattintott kőeszköz töredéke került elő.

GÁL VIKTOR – FELD ISTVÁN

221. Kölked, Feketekapu

(Baranya megye) B, LT, Ró, A

2004. áprilisban terepbejárást végeztünk Kölked határában, sávós leletanyaggyűjtést alkalmazva. Célunk a település határába eső avar kori település és temető kiterjedésének, egymáshoz való viszonyának meghatározása volt. A terepbejárást során a (korai és késői) avar kori anyagon kívül bronzkori, kelta és római kori telepnyomokat találtunk, eltérő koncentrációjú leletanyaggal.

HAJNAL ZSUZSANNA

222. Körmend, Batthyány-kastély

(Vas megye) Kk, Kú

2004 őszén régészeti feltárást végeztünk a kastély főépületének földszintjén és az É-i melléképületek környezetében. A régészeti feltárást szorosan kapcsolódott a falkutatáshoz. A kutatást az eredeti tervekhez képest leszűkítette a biztosított pénzügyi háttér, ezért a most

elvégzett kutatást mindenképpen folytatni kell ahhoz, hogy annak eredményei értelmezhetőek legyenek.

Feltárás közben a főépület Ny-i és K-i szárnya között jelentős eltérés mutatkozott. A Ny-i szárnyban a modern rétegek alatt vastkos kora újkori kerámiával datálható réteg feküdt, amely alatt közvetlenül az agyagos altalajt figyeltük meg. Ebbe az altalajba alapozták az épület első periódusának (15. század vége) téglafalait. Egy helyen e téglafal vágott egy 14. század végi kerámiával datálható gödröt. A Ny-i szárny első periódusú földszinti terei kissé alacsony járósínttel megegyeznek a mai terekkel. A K-i épületszárnyban, az ottani modern rétegek átvágása után, jelentős méretű 16. századi feltöltést vágunk át az épület D-i részén, a szárny É-i helyiségeiben pedig egy pince vagy egy mélyebb járósínthez tartozó földszint részletei kerültek elő. A pincét vagy földszintet a 16. század végén(?) bonthatták le, hogy helyén egy azóta már többször átalakított új épületrészt építsenek fel. A Ny-K-i hossz tengelyű É-i melléképületek környezetében feltártuk a 19. századi tervrajzokból már ismert alaprajzú narancsház üvegház részét, amely egy padlófűtő rendszerrel fűtött melegházból és egy egyszerű kiépítésű üvegházból állt. A K-i narancsháztól délre egy kerti építmény téglafalai kerültek elő. A két üvegház között pedig egy É-D tengelyű épület maradványai kerültek részben elő, amit legkésőbb a 19. század elején, a narancsház átalakításakor elbontottak. Mindkét épület feltárásából 18-19. századi kerámia került felszínre. Kutatást folytattunk a második emeleten is. Itt a boltozati feltöltéseket bontottuk fel néhány helyen. Megállapítható volt, hogy a boltozatok másodlagosak a felmenő falakhoz képest. A Ny-i szárny boltozat feletti feltöltéséből reneszánsz kályhacsempe került elő.

KOPPÁNY ANDRÁS – THÚRY LÁSZLÓ

223. Környe, római erőd

(Komárom-Esztergom megye) Ró

2004. július 19-28. között folytattuk a környei késő római erőd falainak kutatását. Az eddigiekben megállapítást nyert a rombusz alakú erőd K-i, D-i és Ny-i falának vonala. Az É-i fal vonalát a terepjelenségek, a georadarvizsgálat, illetve az új házépítők elmondása alapján a Hegyalja út vonalában, az úttal párhuzamosan, attól néhány méterre délre lehetett valószínűsíteni. Az Új Iskola udvarán kezdtük a feltárást egy nyolc szakaszból álló, összesen 50 m hosszú, 28 m-ig 1 m széles, a továbbiakban 60 cm széles É-D irányú árokkal, amely éppen az iskola fala és a tőle É-ra fekvő temető közé esett.

Az úgynevezett 1. árokban azonban nem találtunk falnyomokat, csak egy 40 cm vastag római planírrétegsort. A planírréteg gazdag kerámiaanyagot tartalmazott a Kr. u. 1. század végétől a 3. század elejéig terjedő időszakból, több keltező értékű terra sigillata töredéket, illetve egy hamis Marcus Aurelius középbronz érmét. Emellett egy 12-13 éves gyermek K-Ny tájolású csont-

vázát tártuk fel. Nem sírba volt temetve, hanem az altalajba vájt sekély gödörbe kotorták el és ráhúzták a planírréteget. A gyermek csípője mellett megtaláltuk a bulláját, ami a késő római korra – feltehetőleg a területrendezés, planírozás, erődépítés idejére – utalja a holttest földbe helyezésének idejét.

Tekintettel arra, hogy az É-i fal vonalát az elmondások és a georadar-vizsgálat nyomán az 1. ároktól K-re kb. 20 m-re követni lehetett, így esély volt a fal felbukkanására az 1. árokban. Mivel nem találtuk nyomát, arra a következtetésre jutottunk, hogy az É-i fal vonala az erőd Ny-i részén valószínűleg a domborzatot követte, azaz az úgynevezett Ravatalozótól megtörhetett a fal vonala DNy felé. Ezen a részen ugyanis a Leshegynek egy délre tartó nyúlványa helyezkedik el. Ezt követően vontunk két kisebb kutatóárkot, mindkettő 3×1 m-es volt, egyet az iskola K-i kerítésére merőlegesen, azaz Ny-K irányba, míg a másodikat a Ny-i fal vonalában. Mindkét újabb árokban ugyanaz a planírréteg mutatkozott, mint a hosszú árokban, illetve a 2. árok planírozása felett, 10-12 cm vastag kerámia-, kavics- és tetőcseréptörmelékes réteg került felszínre.

A Ny-i fal vonalában ásott árokban ugyanazt a planírréteget találtuk. Tekintettel arra, hogy két esztendővel ezelőtt a Ny-i fal déli részének azonosításakor a falalapozás legalsó sora került csak elő (a többi elhordták), nem kizárt, hogy az iskola építéskor ezt az egy kötőanyag nélküli kősort nem azonosították falként, és a gépek elhordták. Az idejű ásás azonban a település magjában volt, ahol többször is építkeztek az évszázadok során, így az iskola déli része alatt húzódó falat teljesen kitermelhették.

A feltárás során megállapíthattuk, hogy a késő római korban az erőd teljes területét elegyengették, nagyon kis szintkülönbség maradt a D-i és az É-i erődrész között. A gazdag kerámiaanyag alapján a Kr. u. 1. század végétől a 3. század elejéig lakott volt a terület. Településtípust nem lehetett megállapítani.

SZABÓ ÁDÁM – TÓTH ENDRE

224. Kunsziget, Toronyvár-dűlő

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró?, Kö, Kú

2004. augusztus 9. és szeptember 3. között radaros geofizikai felmérést végeztünk a római korinak meghatározott parti falcsonk környékén. A víz alatti lelőhely morfológiai viszonyainak feltérképezésére szeizmikus méréseket végeztünk. A mérések előzetes elemzése arra utal, hogy a parton, a dűlőút alatt jelentős falmaradványok húzódnak. A víz alatt 2002-ben dokumentált téglafal mellett, attól kiindulva, a parttal párhuzamosan egy 30 m hosszú alapegyenest jelöltünk ki a víz alatt. Erre az egyenesre 2×2 m nagyságú szelvényrendszert jelöltünk ki. A szelvényekben leszívattuk a felső, recens kavicsréteget. Alatta falmaradványok, omladék és egy kompakt kavicsos szint jelent meg. Az utóbbi már a falak pusztulása után rakódott le. A szelvények rajzait még